

Dr Enes Kujundžić

OSNOVA ZA KATALOGIZACIJU RUKOPISA NA ARAPSKOM JEZIKU

GLAVNI IZVORI INFORMACIJA

Najvažniji izvor informacija pri identifikaciji rukopisa, u cilju bibliografskog opisa, jeste sam rukopis. U njemu treba dati prednost podacima na naslovnoj strani, zatim kolofonu, a potom informaciji koja se nalazi u uvodu teksta i konačno u samom tekstu. Ako tražena informacija nije dostupna iz glavnog izvora, treba je potražiti u slijedećim izvorima:

- drugim rukopisnim primjercima istog djela,
- objavljenim izdanjima djela,
- referencijalnim izvorima,
- drugim izvorima.

U slučaju da se radi o zborniku, ili međzmu' i, treba čitav kodeks tretirati kao glavni izvor informacija. Informacije do kojih se došlo izvan gore navedenih, također se registriju u napomeni. Kod kodeksa sa više djela ona se navedu u redoslijedu pa se, na primjer, kaže: kodeks iz tri djela: 1) arapski, 2) turski, 3) perzijski.

EKSTENZIVNOST OPISA

Broj podataka zastupljenih u opisu zavisiće od svrhe kataloga.

U bibliografskoj kontroli rukopisne građe o kojoj je ovdje riječ opći opis obuhvata elemente zajedničke za svaki pojedini kodeks. Pri tome prvo sa čime se suočavamo u susretu sa rukopisom jeste njegov fizički oblik, odnosno povež. Za to je u svakom ekstenzivnijem opisu potrebno navesti podatke o stanju rukopisa, odnosno činjenicu da li je rukopis povezan ili nije. Ne treba posebno naglašavati da rukopis - ukoliko je potrebno da bude povezan - prethodno mora biti sreden.

Pored ovog, potrebno je obratiti pažnju na druge fizičke detalje - opisati materijal na kojem je rukopis (papir, velum i sl.). Ovo navodimo zbog toga što su pojedini rukopisni oblici na orijentalnim jezicima u kolekcijama BiH pisani na velumu (slučaj sa nekim kalendarima). Dodatne elemente čine vodeni znakovi (važno u slučaju potrebe za tačnim datiranjem rukopisa),

postojanje vlasničkih pečata i sl. Treba voditi računa - i to na odgovarajući način prikazati - u kakvom je fizičkom stanju rukopis (kao što su vodene fleke, izjednost, bakteriološka oštećenja i slično).

PODATAK O AUTORU: IZBOR FORME IMENA U KATALOGU

Potrebno je dati kompletno ime autora u transkripciji (razrađenoj u posebnoj listi u prilogama), s tim da na prvom mjestu dolazi najbolje poznati dio imena, kako je to naniže izneseno. Ako je podatak o autorstvu uzet iz nekog drugog, a ne glavnog izvora, treba to na odgovarajući način naglasiti (uglastom zagradom i slično). Ukoliko je pak ime u rukopisu nekompletno, pri opisu ga je potrebno kompletirati.

Ime u bibliotečkom smislu predstavlja zajednički izraz za sve sastavne dijelove naziva pod kojim je neka osoba poznata. Klasična islamska imena imala su ponekad više od sedam elemenata sastavljenih od počasnih titula, ličnog ili rođenog imena, nadimka i drugih oblika apelacija, od kojih je svako imalo određeno značenje u životu ličnosti.

Njihčine:

Hitab = počasna složenica čiji je posljednji dio *ad-din*, kao u imenu:

*Qutb-ud-din Muhammad bin Muhammad ibn Qadi Zada ar-Rumi
'Umar al-Hayyam*

Ism = lično ime:

Qutb-ud-din Muhammad bin Muhammad ibn Qadi Zade ar-Rumi

Kunya = ime najužeg srodstva ascidentalno sa Abu kao prvom rječju:

Abu Hašim, Umm Fatima

Nasab = ime najužeg srodstva descendentalno:

Ibn Hazm, al-Andalusi, Bint Sukayna

Laqab = opisni pridjev, preimenjak:

Du-l-Qarnayn (Dvorogi), Al-Gahiz (Buljooki)

Nisba = ime relacije pripadnosti, porijekla, mjesta boravka:

Al-Busnawi (Bošnjak, Bosanac), Al-Kindi (pripadnik plemena Kinda)

Tahallus = *Mahlas*, pjesničko ime: *Muhlisi*

'Unwan = počasna titula koja se daje licima koja nisu visoki državni dostojanstvenici, kao u primjeru:

Al-Alim al-Amil wa-l-Fadil al-Kamil Ala' ad-Din, 'Ali Qušci

ili: *Al-Hakim al-Wazir Šarafu-l-mulk Abu 'Ali al-Husayn bin Abdullah ibn Sina al-Buhari.*

Nosilac nekog imena može kasnijim generacijama biti poznat pod bilo kojim od spomenutih elemenata, otuda potreba da se prilikom katalogizi-

ranja ime tako rasporedi da njegov najbolje poznati elemenat dođe na prvo mjesto. Najčešće se u toj funkciji nađu nisba kao što je *Al-Biruni* i *nasab* - ime najužeg srodstva descentalno, kao u slučaju *Ibn Haldun*. Redoslijed elemenata koji nisu ušli u redalicu bio bi kako slijedi: hitab, kunya, ism, nasab i bilo koji drugi dio imena.

U jedinstvenu se odrednicu, po pravilu, unosi samo onoliko elemenata koliko je potrebno da se autor identifikira.

Iza imena se u katalog, posebno za starije autore, u zagradi navode godina rođenja ili smrti, ako su poznati, a ako nisu onda oznaka stoljeca u komesu djelovali.

Na listiću koji je standardnog formata (12,5 x 9,5 cm) dalje se unosi naslov na arapskom pismu i u transkripciji, te ostali potrebni podaci - ime prepisivača, mjesto i godina prepisa, kao i materijalni opis, itd...

Ukoliko je autor, pored toga što je poznat na jednom od istočnih jezika, poznat i pod latiniziranom formom imena na kartici će se navesti i to latinska forma imena, ali će se uputiti na formu imena poznatu na arapskom. Tako će *Avicena* biti: vidi: *Ibn Sīnā*, *Abu 'Ali al-Husayn ibn 'Abdullah*.

NASLOV

Brojne su teškoće s kojima se suočava obrađivač rukopisa koji želi da utvrdi pravi naslov djela, ukoliko takav nije naveden. Djela ponekad nose više od jednog naslova, ili više djela imaju isti naslov. S druge strane, svakome tko se bavi rukopisima poznao je da se najčešće oštećuju i gube vanjski listovi knjiga, a upravo ti listovi sadrže neke od najrelevantnijih podataka za identifikaciju naslova; ime autora, prepisivača, datum i mjesto prepisa rukopisa.

U svojoj dugoj historiji arapski rukopis je dugo bio bez naslovne strane kakvu poznajemo danas. Obično je počinjao prvim praznim listom (zaštitnim) koji je služio da zaštiti tekst od kvarenja, što je bilo posebno važno za rukopise bez poveza. Prva strana prvog lista (1a) pružala je privlačan prostor i vlasnicima i čitaocima, prvima da zabilježe podatak o svom vlasništvu ili da stave svoj vlasnički pečat, a drugima da stave primjedbu o tome da su djelo čitali i datum kada se to desilo. Često je ovdje kasnijom rukom stavljan naslov koji nije morao uvijek biti i originalni, odnosno prvi naslov djela sadržanog u rukopisu.

Otuda treba biti oprezan pri preuzimanju naslova sa (1a) strane rukopisa.

Uobičajeno je da se naslov nalazi iznad uvodnog dijela rukopisnog djela ili pak, ako to nije slučaj, onda jed on naveden poslije *dībāge* (posebne invokacije).

Naslov djela treba navesti onako kako se pojavljuje u glavnom izvoru informacija (vidi naviše) u transkripciji i u originalnom pismu. U slučaju da nedostaje naslovna strana ili ako naslov nije naveden, treba dati naslov po kome je djelo inače poznato, ili naslov koji indicira prirodu sadržaja. Pri određivanju naslova potrebno je u napomeni navesti podatak o korištenom izvoru. U slučaju kodeksa sa više rukopisnih djela koji nema naslova, a jedno djelo je po obimu preovlađujuće, potrebno je naslov tog djela tretirati kao naslov čitavog kodeksa, a za ostale dijelove kodeksa izraditi uputne listiće.

Potrebno je također navesti početak i kraj rukopisa u originalnom pismu, ukoliko to prostor na listićima omogućava.

IME PREPISIVAČA kao važan podatak u kataloškom opisu, potrebno je navesti u transkripciji, naravno ukoliko je poznato. Kod rukopisa koji su prepisali autori njihova sadržaja treba navesti da se radi o autografu. 6)

POČETAK RUKOPISA

Islamski rukopis je obično počinjao sa pobožnom invokacijom „*Bismillah*“ i „*Al-Hamdulillah*“, a navođeni su i razlozi pisanja djela; pored toga povremeno su navođena imena onoga kome je djelo bilo posvećeno. Tu se također navode izvori na koje se autor oslanjao, a u slučaju da se radilo o komentaru navodilo se koje i čije djelo se komentira, odnosno čije djelo se sažima ako se radi o sažetku (muhtasar).

Sadržaj djela obično nije navođen izdvojeno od teksta, iako je u starijim rukopisima sadržaj ponekad navođen odmah na strani (1b) prvog lista, pri čemu su navođeni naslovi poglavlja po redoslijedu dolaženja. Ima slučajeva da sadržaj, razbijen po poglavljima, navede u pravougaonim okvirima nacrtanim kao šahovska ploča na (1b) i 2a strani rukopisa, dakle na samom početku. Obično je tako naveden sadržaj indiciran brojem poglavlja (*fas*) ili odjeljaka (*bāb*) koji su u nekim rukopisima istaknuti mastilom posebne boje, što je imalo svoje opravdanje u činjenici da se korisnik rukopisa obično želi da upozna sa onim što djelo sadrži, prije nego se posveti čitanju teksta.

KRAJ RUKOPISA (KOLOFON)

Kraj islamskog rukopisa sadrži niz podataka posebno značajnih za njegovu identifikaciju, a time i za katalaški opis. U njemu se obično navodi ime prepisivača, vrijeme i mjesto prepisa. Rukopis može sadržavati sve ove pobrojane elemente, čak i ime autora djela, može neke elemente ispustiti, a često se desi da se na kraju teksta ne navede ni jedan od ovih podataka. U slučaju navođenja datuma praksa je da se ponekad datum navede u

skraćenoj formi, što predstavlja dodatni problem pri određivanju datuma kada je pisanje rukopisa dovršeno.

OPIS SADRŽAJA

Važnost sadržaja rukopisa ne treba posebno naglašavati, to u stvari dolazi u prvi plan s obzirom na činjenicu da je rukopis knjiga, a svaku knjigu knjigom prije svega čini tekst.

MARGINE I GLOSE

Bio je običaj prepisivača islamskih rukopisa da ostave margine na sve četiri strane lista, a njihova širina je ovisila od formata lista, pri čemu su, saobrazno većem formatu, rukopisi imali i širinu margine.

Vremenom se ustalila praksa da korisnici rukopisa dopisuju svoje komentare i bilješke na marginama, koji su mogli, a nisu morali biti u vezi sa tekstom. U svakom slučaju, to je rukopisu davalo kvalitet otvorene knjige, koja se po volji mogla dopisivati, ili se na njegovim ivicama mogla pisati nova knjiga što unosi novu dimenziju poslu njegove bibliografske obrade.

Ovo je imalo utjecaja na stariju praksu u islamskom svijetu da se jedno ili više djela štampaju na marginama nekog djela sa kojim sadržajno ponekad nisu morali biti ni u kakvoj srodnosti. Također je bila praksa da se komentar i komentirano djelo pišu u kontinuiranom tekstu, pri čemu je tekst komentiranog djela obično nadvlačen ili podvlačen crvenom linijom.

ISPRAVKE I DOPUNE

Ako bi se desilo da prepisivač pogriješi, imao je običaj da tu grešku izbriše i da preko izbrisanog mjesta napiše ispravku, ili pak da pogrešno napisanu riječ precrta i da ispravljeni tekst dopiše u prostoru koji slijedi. Ako bi pak otkrio pogrešku poslije završene strane ili rukopisa kao cjeline, onda bi iznad prekrizene greške dopisao tekst, dok bi ispuštenu riječ unosio na odgovarajuće mjesto ako je bilo prostora.

U protrivnom, riječ bi se dopisivala na margini, a tankom linijom vezala sa mjestom gdje treba da se nalazi.

RECENZIJA I PARAFRAZA

Recenzija, adaptacija, ili parafraza nekog djela biće u opisu navedena pod imenom ličnosti koja je djelo parafrazirala ili priredila preradu osnovnog djela.

Ako pak nije poznato ime osobe koja je parafrazirala adaptaciju, ili pre-

radu originalnog djela glavna odrednica je pod naslovom. Ako je komentirano djelo na margini, a komentar se javlja na središnjem dijelu strane lista, komentar treba tretirati kao glavno djelo, a komentarisano djelo kao sporedno.

Sve zapise u rukopisu treba, pri svakom ekstenzivnijem opisu, identifikovati i razriješiti, a to se odnosi i na istina dosta rijetke tekstove pisane tajnopisom.

VLASNICI I ČITAOCI

Često na početku ili na margini rukopisa nalazimo zapis da je dotična knjiga bila uvakufljena za određenu džamiju, ili medresu, ili da joj je neko bio vlasnik sa datumom kada je ona u tom posjedu bila.

Uporedo sa zapisima ovakve vrste, nailazimo na prisustvo vlasničkih pečata, koji kao svojevrsna umjetničko-historijska tekovina nisu do sada privukli pažnju istraživača koju zaslužuju. Prisustvo velikog broja ovih pečata na orijentalnim rukopisima u našoj zemlji su svjedočanstvo o praksi posjedovanja privatnih i vakufskih biblioteka u prošlosti.

Ovi pečati se u postupku katalogizacije posebno evidentiraju, pri čemu se na odgovarajući način skreće pažnja na one koji zaslužuju dodatna i eventualno detaljnija istraživanja. Dešifrovanje i izdavanje ovih pečata trebalo bi biti predmet posebne monografske obrade u budućnosti.

U zapisima na rukopisima susrećemo i podatke o njihovom korištenju kao udžbenika u procesu obrazovanja, na osnovi čega bi se mogli utvrditi odnosi koji su u procesu obrazovanja vladali između profesora i njihovih učenika.

MJESTO NASTANKA RUKOPISA

Mjesto nastanka rukopisa obično se saznaje iz kolofona i ono je veoma važan bibliografski podatak. Iako je većina rukopisa nastajala u poznatim kulturnim i naučnim centrima islamskog svijeta, ponekad susrećemo rukopise koji vode porijeklo iz lokaliteta koje danas nije lahko identifikovati. Za njihovu identifikaciju moramo pribjeći referencijalnim izvorima, među kojima su nezamjenjivi geografski rječnici, kakav je, na primjer za starija stoljeća „Mu'gam al-buldan“ Yaquta al-Hamawiya“, a za osmanski period „Qamus al-a' lam“ Šemsuddina Samija Frašerija i drugi.

Ako rukopis (obično u kolofonu) sadrži indikaciju mjesta u kome je prepisan, to se, kao važan podatak, navodi u katalogu, a ako taj podatak nije naveden, treba se potruditi da se utvrdi na osnovi drugih dostupnih mogućnosti.

VRIJEME NASTANKA RUKOPISA - DATIRANJE

I ovaj podatak kao i podatak o mjestu nastanka rukopisa obično je sadržan u kolofonu. Ako pak taj podatak nije naveden, određuje se na osnovi drugih činjenica (forma pisma, vodeni znakovi i sl.) Naravno ovi drugi postupci biće primijenjeni ako nismo u stanju utvrditi vrijeme nastanka rukopisa na bazi dostupnih referencijalnih izvora. Mišljenje da papir, proizveden na Istoku, nije sadržavao vodene znakove, ne lišava nas obaveze da se koristimo dostignutim rezultatima filigranologije, poogotovo kada se ima u vidu da je veliki dio svojih potreba za papirom Osmansko Carstvo zadovoljavalo uvozom iz talijanskih gradova ili gradova pod Austro-Ugarskom.

Potrebno je u katalogu navesti dan, mjesec i godinu prepisa, ukoliko su nesumnjivo utvrđeni. Godina po evropskom računanju vremena stavlja se poslije godine po hidrži.

Datumi se preračunavaju pomoću hronoloških tablica, od kojih je jedan primjerak štampan i u Sarajevu.

FOLIJACIJA

Folijacija arapskih rukopisa nije bila uobičajena sve do otprilike kraja 5. stoljeća po hidrži. Prvobitni način folijacije koji je služio za zaštitu kontinuiteta teksta bio je da se prva riječ narednog lista ispiše u lijevom donjem uglu prethodne strane. Ta praksa poznata je kao „*at-ta'qibāt*“. Kasnije je u praksu ušlo navođenje redosljeda broja listova, a ne strana. Obrađivač rukopisa treba da sam izvrši folijaciju listova (a ne stranica) i to svakako običnom grafitnom olovkom, ukoliko u rukopisu redni brojevi listova nisu navedeni.

PISMO

Arapski rukopis, kao i svaki drugi pisani spomenik, ima svoje potpuno značenje tek kada nam pođe za rukom da ga dešifrujemo. To je posebno značajno s obzirom na veliki broj različitih vrsta pisma na kojima su nastajali islamski rukopisi. Ovim se bavi posebna grana pomoćnih historijskih nauka - paleografija.

Za razliku od latinske paleografije, koja ima dugu tradiciju, islamska paleografija je novijeg datuma i može se vremenski locirati u drugu polovinu 19. stoljeća. Svoj doprinos njenom razvoju dali su između ostalih De Sacy, W. Wright, Karabacek, A. Grohmann, a u novije vrijeme privukla je pažnju i nekih naših istraživača, među kojima je od posebne važnosti djelo T. Muftića o arapskom pismu. Na polju islamske epigrafike treba istaći rad

Mehmeda Mujezinovića, sa tri knjige pod zajedničkim naslovom „Islamska epigrafika na tlu Bosne i Hercegovine.“

Pismo svakog rukopisa treba brižljivo ispitati, a rezultati do kojih se tim ispitivanjem dođe saopštavaju se u opisu samo toliko koliko je potrebno da se stekne jasna predodžba o tipu i karakteru pisma (nash, ta'liq, nash -ta'liq, sulus, riq'a, al-magribi). Pored osnovnog određenja o tipu pisma u paleografskom smislu, ističu se ona obilježja na osnovi kojih se rukopis može smjestiti u svoj hronološki i geografski okvir.

ILUMINACIJA - ILUSTRACIJA - POZLATA

Iluminacije - ilustracije u arapskim rukopisima javljaju se u tru osnovna vida:

- 1) Iluminacija sa kaligrafijom sa umjetničkim pretenzijama,
- 2) Ilustracija u znanstvenim rukopisima (medicinskim, farmakološkim, botaničkim, geografskim, astronomskim i matematičkim),
- 3) Pozlata u rukopisima i povezima.

Praksa ilustriranja arapskih rukopisa ustalila se u drugom stoljeću po hidžri i crpila je svoju prvobitnu inspiraciju iz grčkih i perzijskih izvora.

Bilo je uobičajeno da se ilustriranje vrši nakon što je završeno pisanje teksta, a pri tome prepisivač nije uvijek morao biti i ilustrator teksta. To je vidljivo ponekad iz samih rukopisa, u kojima se povremeno nailazi na ilustracije veće ili manje od dodijeljenog im prostora ili ih uopće nema jer ilustrator nije stigao da obavi svoj dio posla.

Ilustracije su blisko odražavale sadržaj knjige koju su ukrašavale. Tako su knjige iz farmakologije sadržavale ilustracije ljekovitog bilja, medicinske knjige su donosile crteže sa anatomskim predstavama ljudskog tijela, dok astronomski i astrološki spisi sadrže predodžbe planeta i astroloških znakova zodijaka. U velikom broju dosadašnjih bibliografskih opisa rukopisa ovaj elemenat bio je najčešće izostavljan. Iluminacija se čak i ne registruje, ili se u najboljem slučaju samo navodi podatak da je rukopis lijepo ukrašen. Vremenom, međutim, došlo se do spoznaje da iluminacija mora biti predmet posebne historijsko-umjetničke obrade, što je moralo utjecati i na njeno češće prisustvo u bibliografskim opisima. Kod nas, osim rada Z. Janc i nekoliko kraćih priloga drugih autora (I. Rizvić), nemamo na raspolaganju radove koji bi se na nivou monografija bavili pitanjima kaligrafije i iluminiranosti islamskih rukopisa, a pogotovo nemamo takvih koji bi se bavili obradom ilustracija u sačuvanim prirodoslovnim i egzaktno-naučnim rukopisima.

Prema tome, ilustrativni materijal obavezno se evidentira u kataloškom opisu, a obim opisa ovisiće o svrsi kataloga.

POVEZ

Povez rukopisne knjige, kao važan elemenat njenog fizičkog svojstva, pored utilitarne (da služi za zaštitu teksta) imao je i umjetničku funkciju. Za sada, izuzev rada *H. Kreševljakovića* o mudžellitima i nekoliko priloga Z. Janc nemamo posebnih studija na temu islamskih poveza u jugoslavenskim kolekcijama. Na tom polju ostaje da se mnogo toga uradi, kako na izučavanju tako i na prezervaciji i restauraciji sačuvanih primjeraka u našoj zemlji. Ako poveza nema, onda se to i konstatuje u opisu, dok se u slučaju da je povez oštećen navodi priroda oštećenja. Pri tome se posebna pažnja obraća na materijal koji je korišten za podlogu, zatim na materijal samog uveza, a posebno na ornamente utisnute u koži.

Ovi elementi, pored dekorativne funkcije, često mogu da nam pomognu pri geografskom i kronološkom „lociranju“ rukopisa, jer je poznato da se umjetnost poveza mijenjala u zavisnosti od vremena i mjesta nastanka.

Obrađivač će nastojati da datira povez i u opisu obavezno navede da li je povez iz vremena nastanka rukopisa ili je možda kasnijeg datuma. Ima slučajeva da su neki povezi stariji od rukopisa koji su u njih uvezani, iako je ta pojava prilično rijetka.

HISTORIJAT

Historijat rukopisa, dat inače u sažetom vidu, prezentira se na osnovi podatak iz samog rukopisa i eventualno iz drugih rukopisa i dokumenata, kao i na osnovi inventara, odnosno arheografskih podataka same zbirke.

Izlaganje je kronološko i treba da prikaže sudbinu rukopisa od vremena njegova nastanka do vremena opisa. Ako nema podataka te vrste onda se to u opisu navede.

U kataloškim opisima islamskih rukopisa navođenja ovog elementa opisa - ako ga je bilo - svodio se na kratku napomenu o tome da je rukopis kupljen od Bašeskije, na primjer, ili nekog drugog antikvara, uz spomen godine kada se to desilo.

Ubuduće će se ovom elementu morati pokloniti više pažnje, uključujući i geografsko porijeklo rukopisa, kao što je urađeno u Katalogu D. Kinga za kolekciju Egipatske nacionalne biblioteke.

ZAŠTITA

Učenjaci su kroz praksu došli do saznanja da je najpovoljnija fizička sredina za rukopise ona koja obezbjeđuje temperaturu koja ne prelazi 16 - 21 °C, a vlažnosat da ne prelazi 55%.

Rukopisi traže da budu povremeno čišćeni od prašine, a posebnu pažnju treba posvetiti njihovoj bakteriološkoj zaštiti. Svi važniji rukopisi jedne zbirke treba da budu snimljeni na mikrofilm koje onda treba koristiti umjesto originala.

Zaključak

Ovo što je naviše navedeno treba shvatiti kao prilog diskusiji jednog stručnog pitanja u čijem rasvjetljavanju bi učešće drugih autora bilo svakako dobrodošlo.

LITERATURA

KATALOGIZACIJA

- 'Abd al-Hadi, Muhammad Fathi: *al-Fahrasa al-mawdu'iyā. Dirasa fi ru'us al-mawdu'at*. Al-Qahira: Maktaba garib, 1985. 211s.

- Ibid.: *al-Madhal ila ilm al-fahrasa li-l-kutub fi-l-maktabat, al-Fahrasa wa-t-tasnif*, Al-Qahira: Aš-Ša'b, 1399/1979. 260 s.

- *Anglo-American Cataloguing Rules*. Ed. by M. Gorman and P.W.Winker. Second edition. Chicago: American Library Association., Ottawa: Canadian Library Association. Third printing 1985.

- Str. 110-124: „Manuscripts (Including manuscript collections)“.

- Atyam, Mahmud Ahmad (prev.): *Qawa'id al-fahrasa al-Anglu-Amirikiya*. at-tab'a at-taniya, Amman: Gam'iyā al-maktabat al-urduniya, 1983.

- Ibid. (prev): *At-Taqnin ad-dawli li-l-wasf al-bibliyugrafi li-l-kutub. Tunis; 1982.*

Arapski prijevod ISBDM-a.

- Babović, Mirjana; S. Jančić: *Alfabetski katalog monografskih publikacija*, (Izrada i formiranje). Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 1985. 232 s.

- Bogdanović, D.: „Metod opisa rukopisa u Arheografskom odjeljenju Narodne biblioteke u Beogradu“. *Bibliotekar*, 1968, XX, 5. str. 326 - 390.

- Butina, K.I., V.B. Kobrin: „Rukopisnaja kniga v biblioteke i muzec (k metodike opisanija i hranenija)“. *Trudi VII, Gosudarstvenaja biblioteka SSSR imeni V.I.Lenina*, Moskova, 1963, str. 54-79.

- Društvo bibliotekara Srbije: *Pravila za katalogizaciju*; Beograd, 1957. posebno str. 61-63.

- *Edinie pravila opisanija proizvedcnij dlya bibliotčnyh katalogov. Dopolnenije k častjam 1 i 2. Opisanije knjig i periodičeskih izdanij na jazikah narodov Azii i Afriki*. Moskva, 1969, 292 s.

- Al-Gamil, Aysar 'Abd al-Galil: *Fahras mawdu'i bi-l-kutub al-mawguda fi maktaba markaz ihya' at-turat al-'ilmi al-'arabi*. Bagdad, 1984.

- Glumac, D.: *Predmetni katalog u biblioteci opšteg tipa*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 198. 139 s.

- Futufi, Miri Abudi: *Fahrasa al-mahtut al-'arabi*. Bagdad: Dar ar-rašid li-n-našr. 1980, 176 s.

- Halidov, Anas Bakievič: *Arabskie rukopisi i arabskaja rukopisnaja tradicija*. Moskva: Izdatelstvo „Nauka“, 1985. 303 s.

- Grozdanić, S.: „Pisana riječ na orijentalnim jezicima i alhamijado.“ Str. 85 - 140 u: *Pisana riječ u Bosni i Hercegovini = Th written word in Bosnia and Herzegovina*. Sarajevo: Veselin Masleša, 1982.

- Hamdy, N.: „Cataloging and Classifying Arabic Materials.“ Str. 268 - 296 u: *Cataloging and Classification of Non-Western Material. Concerns, Uses and Practices*. Ed. bz M. M: Aman. London: Mansell, 1980. 368 s.

- Halifa, Ša'ban 'Abd al-Aziz: *Qa'ime ar-ru'us al-mawdu'at al-kubra. al-mugallid al-awwal*. Ar-Riyad: Dar al-murih li-n-našr, 1405/1985.

- Hepworth, Ph.: *Archives and manuscripts in libraries*. London: The Library Association, 1958.

- *Instrukcija po opisaniu knjig na jezikan stran Zarubežnogo vostoka*. Moskva: Gosudarstvennaja ordena Lenina biblioteka SSSR imeni V.I.Lenina, 1960.

- Jovanović, J.: „Katalog inkunabula biblioteka Akademije nauka SSSR. *Bibliotekarstvo*, 1964, X, 4, str. 9-100.

- Kummerer, E.: *Zur Katalogisierung der arabischen und nach arabische Weise gebildeten (Turkischen, Persischen usw.) Namen*. Koln, 1955.

- *Library of Congress Subject Headings*. I-II. Washington: Library of Congress. Subject Cataloging Division, Processing Services. 1980. „Islam and Science“ Vol. I, str. 1139.

- ISBD(A): Međunarodni standardni bibliografski opis starih monografskih publikacija *Bibliotekar*, 1985, XXXVII; 1-3, str. 101-200.

- Al-Mnaggid, Salah ad-Din: *Qawa' id tahqiq al-mahtutat*. Bayrut: Dar al-kitab al-gadid, 1982.

- Narodna i univerzitetska biblioteka u Sarajevu: „Pravilnik za obradu rukopisa.“ *Bibliotekarstvo*, 1963, 2, str. 99-105.

- Popović, E.: *Stručni katalog*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 1982. (VIII), 87 s.

- Reingold, N.: „Subject analysis and description of manuscript collections“, *Isis*, 1962, 53, 53 - 1, 171, p. 106-112.

- Sellheim, R.: „The Cataloging of Arabic Manuscripts as a Literary Problem“, *Oriens*, 1974, 23-24, str. 306-311.

- *Tabellen für die Umschrift nichtlateinischer Schriften in die Buchstaben der lateinischen Schrift. Tabelle 2.* München; Verein Deutscher Bibliothekare, 1976.

- Aš-Šaniti, Mahmud: *Qawa'id al-fahrasa al-wasfiya li-l-maktaba al-'arabiya*, Al-Qahira: Al-Maktaba Al-'arabiya, 1964.

- Tsybul'sky, V.V.: *Calendars of Middle East countries. Conversion tables and Explanatory Notes.* Moskau: Nauka, 1979.

- Tibbets, G.R.: „The Cataloging of Arabic Books.“ *The Library Quarterly*, 1959, 29, 2, str. 113-132.

- Voigt, W.: *Katalogisierung der orientalischen Handschriften in Deutschland, 1957/58*; Westdeutsche Bibliothek, Marburg (ehem. Preussische Staatsbibliothek), Jahrsbericht.

- Verona, E.: *Pravilnik i priručnik za izradu abecednih kataloga. Prvi dio: Odrednice i redalice.* Zagreb: Društvo bibliotekara Hrvatske, 1970. Str. 223-28.

- Wagner, E.: *Regeln für die Alphabetische Katalogisierung von Druckschriften in den Islamischen Sprachen.* Wiesbaden: O. Harrassowitz, 1961. 73 s.

- Wilson, W.J.: „Manuscript Cataloging.“ *Traditio*, 1956, XII; str. 457-555.

- Živković, J.: *Stručni Katalog. Izvod iz Univerzalne decimalne klasifikacije.* Zagreb: Matica Hrvatska, 1968. 167 s.

LITERATURA ZA UTVRĐIVANJE FORME IMENA

- 'Abd al-Hadi, Muhammad Fathi: *Ad-Dabt al-istinadi li-l-asma' al-'arabiya.* - *Al-Magllaal-'arabiyali-l-ma'lumat*, 1985, 6, 2, str. 25-45.

- Aman, Muhammad Amuhammad: *Analysis of terminology, form and structure of subject headings in Arabic literature and formulation of the rules for Arabic subject headings.*

Doktorska disertacija branjena na University of Pittsburgh, 1968.

- Ibid.: *Arab States Author Headings.* New York: St. John's University Press, 1973.

- Anderson, M.F.: *The alphetization of Islamic names.-Indexer*, 1971, 7,3. str. ?

- American Library Association: *Anglo-American Cataloging Rules.* Prepared by ALA etc., Edited by M. Gorman and P.W. Winkler. Second

- edition. Chicago: ALA., Ottawa: CLA, 1978. „Special Rules for names in certain languages“, str. 381-84.
- 'Awda, Abu-l-Futuh Hamid: *Gadawil tarqim asma' al-mu'allifin al-'arab fi-l-maktabat*. - Al-Qahira: Dar al-kitab al-'arabi li-t-tiba'a wa-n-našr. 1967.
 - Babinger, Franz: *Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke. Mit einem Anhang, Osmanische Zeitrechnung von Joachim Mayr*. - Leipzig: O. Harrassowitz, 1927.
 - Behn, W.; P. Greig: „Islamic filing“. *The Indexer*, 1974, 9. (?&
 - Bonebakker, S., J. Hayes: „The Onomasticon Arabicum.“ *Middle East Studies Association Bulletin*, 1986, 20, str. 13-21.
 - Caetani, Leone: *Onomasticon Arabicum...: Compilato per cura di Leone Caetani i Giuseppe Gabrieli*. - Roma: Casa editrice italiana, 1915.
 - *The Encyclopaedia of Islam*. Prepared by a number of leading orientalis. New edition. Edited by an editorial committee consisting of H:A.R. Gibb... (et al.) Leiden: E.J: Brill, 1960-.
 - Eilts, John A.: „Draft: Protocol on the Formulation of Arabic Personal Name Headings. *Middle East Librarians Association Notes*, 1982, 25.
 - Ferahian, Salwa: Standardization, the essence of formulating Arabic personal name headings. - *Middle East Librarians Association Notes*, 1983, 30, str. 3-20.
 - Al-Higrasi, Sa'ad Muhammad: Taqrir 'an al-hutuwat allati tammat fi i'dad al-qaima al-muwahhada li-madahil asma'i-l-mu'allifin al-'arab bi-stihdam al-hisab al-alakruni.“ *Al-Mu'tamar at-tani li-l-i'dad al-bibliyugrafi li-l-kitabal-'arabi*. Bagdad, 1979.
 - Halifa, Ša'ban 'Abdal'aziz: Al-Madahil wa muškilatuha fi-fahrassa al-kitab al-'arabi. *Magalla al-maktabat wa-l-ma'lumat al-'arabiya*, 1985, 5, 2, str. 5-16.
 - Janković, S.: „Transkripcija arapskih riječi i teksta“, *Bibliotekarstvo*, VI (1960&, 3, str. 1-43.
 - Ibid: „Imena i nazivi iz arapskog“. Str. 9-73 u: *Pravopisne teme IV. Transkripcija i adaptacija stranih imena*. Sarajevo: Institut za jezik i književnost, 1980.
 - Al-Mahasini, Sama' Zaki: Mukawwinat al-ism al-'arabi al-qadim, wa-l-hadit. *Al-Magalla al-'arabiyali-l-ma'lumat*, 1986, 7, 2, str. 35-42.
 - *Names of persons: National Usages for Entry in catalogues*. Compiled by the IFLA International Office for UBC. 3rd ed. London: The Office, 1977.
 - As-Suwaydan, Nasir Muhammad, Muhsin al-'Arini: *Medahil al-*

mu'allifin wa-l-'alam al-'arab. Ar-Riyad, 1980, 642 s. Do sada najobimnija lista imena arapskih autora i poznatih ličnosti za unošenje u katalog.

- *Philologiae Turcicae Fundamenta...* Una cum praestatinbus Turcologis ediderunt Jean Deny... (el.al.) Aquis Mattiacis: Steiner, 1959-

- Prašo, Seid: - „Turska imena u alfabetskom katalogu“. *Bibliotekarstvo*, 1963, 10, 4, str. 73-78.

- Aš-Šaniti, Mahmud: *Madahil al-mu'allifin al-'arab al-Qudama'hatta'amm 1215 H. (1961)*. 112 s.

- Aš-Šarif, 'Abdallah: „Muškilat fahrasa 'asma' al-mu'allifin al-'arab wa muqtarahat li-hululiha“. - *al-Magallaal-'arabiyali-l-ma'lumat*, 1986, 7, 2, str. 43-51.

- Tanasković, Darko: „Onomsaticon Arabicum - projekat budućnosti arabistike“. *Anali GHB*, 1976, IV, str. 49-55.

- Verona, E.: *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*.

Prvi dio. Odrednice i redalice. Zagreb: Društvo bibliotekara Hrvatske, 1970. 475 p.

„Imena neevropskog tipa“ str. 22344-228.

- Wagner, E.: *Regeln für Alphabetische Katalogisierung von Druckschriften in den islamischen Sprachen*. - Wiesbaden: O: Harrasowitz, 196 str.

- Zawiya, L.: „Arabic cataloging: a criticism of the present rules“, *Library Resources and technical services*, 1957, I, str. 31-35.

- Kahhala, 'Umar Rida: *Mu'gam al-mu'allifin*. 1-15. Dimašq, 1957-61.

KLASIFIKACIJA

- 'Abd aš-Šafi, Hasan: *Al-T'dad al-fanni li-l-kutub fi-l-maktabat: al-Fahrasa wa-t-tasnif*. Al-Qahira: Matabi' dar aš-ša'b, 1399 (1979). 181 str.

- Al-'Aš, Yusuf: *Tasnif al-'ulum wa-l-ma'arif...* Dimašq: Magma'al-luga al-'arabiya bi-dimašq, 1400 (1979).

- 'Abu an-Nur, 'Abdulwahab: *At-TASNIF al-bibliyugrafi li-'ulum ad-din al-islami*. Al-Qahira: Dar at-taqafa li-t-tib'a wa-n-našr, 1973.

- Ibid.: *at-Tasnif li-agrad istirga' al-ma'lumat*. Al-Qahira: Al-Munazama al-'arabiya li-t-tarbiya wa-t-taqafa wa-l-'ulum, 1977.

- Ibid.: *al-Hitta al-'arabiya li-t-tasnif bayna Mu'tamarayn* ar-Riyad 1393/1973 wa Bagdad 1395/1975. Ar-Riyad: Dar al-'ulum, 1398 (1978).

- 'Atiya, Ahmad 'Abdulhalim: „al-Usus al-falsafiya li-tasnif al-'ulum 'inda-l-'arab“. *Magallaal-maktabat wa-l-ma'lu-matal-'arabiya*, 1405 (1984), 4, 4, str. 44-88.

- Badr, Ahmad; Muhammad Fathi 'Abdulahadi: *at-Tasnif: Falsafatuhu wa tarihuhu...* Al-Kuwayt: Wikala al-matbu'at, (b.d.), 267 str.
- Al-Banhawi, Muhammad Amin: *at-Tasnif al-'amali li-l-maktabat*. Al-Qahira: al-'Arabi li-n-našr wa-t-tawzi'. (1981), 158 s.
- Bilek, Mirjana: „Klasifikacija nauka“. *Bibliotekarstvo* (1984), XXX, str. 15-27.
- Dagir, Yusuf 'As'ad: *Dalil al-'a'rab fi-l-kutub wa fann al-makatib*. Bayrut, 1947.
- Dewey, Melvil: *at-Tasnif al-'ašri*. Targama Fu'ad Isma'il Fahmi. ar-Riyad, 1399/1979.
- *Dewey Decimal Classification and Relative Index. I-III*. Devised by Melvil Dewey. Edition 19. Edited under the direction of B.A.Custer. Albany, N.Y.: Forest Press, 1979. Vol. I: *INtroduction tables*; Vol. II: *Schedules*; Vol. III: *Relative index*.
- Al-Gam'iyā al-misriya li-l-wata', ig wa-l-maktabat: *Mūgaz al-tasnif al-'ašri, al-gadawil*. Targama wa ta'dil Mahmud aš-Šaniti wa Ahmad Kabiš. Al-Qahira, 1960.
- Fahmi, Fu'ad Isma'il: *Tasnif Dewey al-'ašri bayna an-nazariya wa-t-tatbiq*. ar-Riyad: Dar al-murih, 1982. 400 str.
- Grubačić, Kosta: „Klasifikacija nauka i klasifikacija knjiga.“ *Bibliotekarstvo*, 1963, IX, 2, 3, 4.
- Al-Hadidi, Halid: *At-taqsim al-'ašri wa tatbiquhu fi-l-maktaba al-'arabiya*. Al-Qahira: Matba'a dar aš-šarq, 1949.
- Hamarne, Sami Halef: „Masa'ib naql wa hifz at-turat al-'ilmi al-'arabi“. *Awraq* (Madrid 1980) 35, str. 23-41.
- *Falsafat' ilm tasnif al-kutub wa madhal li-falsafat al'ulum*. Al-Qahira: Maktaba an-nahda al-'arabiya, 1969.
- Mikačić, Mira: *Klasifikacija znanosti: Sistematski prikaz glavnih problema i suvremenih podjela u teoriji i primjeni*. (Magistarski rad). Zagreb: Prirodno-matematički fakultet, 1970. 267 str.
- Popović, Emil: *Stručni katalog*. Beograd: Naqrodna biblioteka Srbije. 1982. 87 str.
- Ar-Rifa', Anwar: „Tasnif al-kutub al-'arabi“. str. 245-61 u: *al-Halqa ad-dirasiyali-l-hadamatal-maktabiya...* Dimšq: Wizara at-ta'lim al-'ali, 1392 (1972).
- Sardar, Ziauddin: *Islam: Outline of a classification scheme*. London: Olive Bingley., Munich, New York, Paris: K.G.Saur, 1979.
- Sayers, Berwick: *A Manual of Classification for librarians*. Revised by

Arthur Maltby. London: Andre Deutsch, 1970. 404 str.

- As-Suwaydan, Nasir Muhammad: *at-Tasnif fi-l-maktabat al-'arabiya*. ar-Riyad: Dar al-murib, 1402 (1982). 170 str.

- Tibbets, G.R.: The Classification of Arabic Books. *The Library quarterly*, (1959), 29, 4, str. 174-198.

- di Trazi, Filib: *Iršad al-a'rab fi tansik al-kutub wa-l-makاتب*. Bayrut, 1976.

- *Univerzalna decimalna klasifikacija. Prvo srpskohrvatsko srednje izdanje. Fid 473, 5, Matematika, Prirodne nauke*. Beograd: Jugoslovenski centar za tehničku i naučnu dokumentaciju, 1974.

- Žuljević, Emir: *Bibliotečki klasifikacioni sistemi i teorija informacija*. (Doktorska disertacija). Sarajevo: Filozofski fakultet, 1984.

POVEZI I VODENI ZNACI U VEZI SA RUKOPISIMA

- Briquet, Ch. M: *Les filigranes*. I-IV. Leipzig 1923.

- Eineder, G.: *The Ancient Paper-mills of the former Austro-Hungarian Empire and their Watermarks*. Hilversum, 1960. (period XVI-XIX v.) (Monum. Chartae pap. VIII).

- Graty, E., K:A.C.Creswell, R. Ettinghausen: „Bibliographie der islamischen Einbandkunst 1871. bis 1956“. *Ars Orientalis*, II; 1956. str. 519-540.

- Haldane, D.: *Islamic Bookbindings in the Victoria nad Albert Museum*. London: World of Islam Festival Trust in association with the Victoria and Albert Museum, 1983. 205 str.

- Heawood, E.: *Watermarks*. Hilversum, 1950. (za period XVII-XVIII v.) Monumenta Chartae papyraceae I&.

- Janc, Zagorka: *Islamski rukopisi iz jugoslovenskih kolekcija*. Beograd: Muzej primenjene umetnosti, 1956. 50 s. + 20 tabli.

- Ibid.: „Islamski povezi u jugoslovenskim zbirkama“. *Muzej primenjene umetnosti*, Zbornik. 2, 1956. str. 61-77.

- Ibid.: *Islamska minijatura*. Beograd: Prosveta, 1986. 136 str.

- Labbarre, E.J.: *Dictionary and Encyclopaedia of Paper and Papermaking*. 2nd. ed. London; Toronto: Oxford University Press, 1952.

- Loubier, H.: *Der Bucheinband von seinem Anfang bis zum 18. Jahrhunderts*. Leipzig, 1926.

- Mošin, VI.: „Filigranologija kao pomoćna historijska nauka“. *Zbornik Historijskog instituta JAZU*, I; 1954, str. 25-93.

- Nikolaev, Vsevold: *Watermarks of the Medieval Ottoman Documents*

in *Bulgarian Libraries*. Volume I. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences, 1954. (ya period XV-XIX v.)

- Pedersen, J.: *The Arabic Book*. Tr. by G. French. Princeton: Princeton University Press, 1984. 175 p.

- Al-Qusayki, I'timad: *Fann at-taglid 'inda'l-muslimin*. Bagdad: Al-Mu'sasa al-'ammali'l-atar wa-t-turat, 1979.

- Rizvić, Ismet: „Illuminirani rukopisi u Gazi Husrev-begovoj biblioteci“. *Anali GHB*, 1972, I, str. 75-90.

- Weisweiler, M.: *Der islamische Bucheinband des Mittelalters nach Handschriften aus Deutschlandischen und Turkischen Bibliotheken*. Wiesbaden, 1962. (Beitrage zum Buch- und Bibliothekswesen, Bd. 10).

LITERATURA O RUKOPISIMA KOD NAS

- Bašagić, Safvet beg: Popis orijentalnih rukopisa moje biblioteke. Sarajevo: P.O.: *Glasnik Zemaljskog muzeja u BiH*, 1916, XXVIII, str. 207-290.

- Birnbaum, Eleazar: „Turkish Manuscripts: Cataloguing since 1960. and Manuscripts still uncatalogued. Part 2: Jugoslavia, Bulgaria, Romania, P.O.: *Journal of the American Oriental Society*, 1983, 103, 3, p. 515-532.

- Blašković, J. (red.): *Arabische, Turkische und Persische Handschriften der Universitätsbibliothek in Bratislava*. Bratislava: Die Universitätsbibliothek in Bratislava, 1961. 551 s., 22 tabele

Ovaj katalog sadrži opis rukopisa koji su se nekada nalazili u posjedu Dr. Safvet-bega Bašagića.

- Demirović, H.: „Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu“. *Bibliotekarstvo*, 1981, XXVII, str. 65-74.

- Dobrača, K.: „Skriptorij u Foči“. *Anali GHB*, 1972, I, s. 67-74.

- Ibid.: *Gazi Husrevbegova biblioteka u Sarajevu. Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa. I-II* Sarajevo: Starješinstvo Islamske vjerske zajednice, 1963; 1979. Sv. I: XXXII, 607, faksimili, Sv. II: 1047, ^22, XX, tabele.

- Ibid.: „Orijentalni medicinski rukopisi u Gazi Husrevbegovoj biblioteci“. *Anali GHB*, 1982, VII-VIII, str. 57-75.

- Elazar, S., A. Omanić: *Bibliografija medicinskih djela u SR BiH do 1895*. Beograd, Zagreb: Medicinska knjiga, 1984. 497 s. Str. 3-250 „Djela naorijentalnimjezicima“.

- Hadžibajrić, F.: O inventarima knjiga Gazi Husrevbegove biblioteke“. *Anali GHB*, 1978, V-VI, str. 55-65.

- Ibid.: „Bejtarname - orijentalne veterinarske knjige“. *Anali GHB*, 1982, VII-VIII, str. 77-88. „Orijentalni veterinarski nazivi bolesti“, str. 83-88.

- Hadžibajrić, F.: „O arhivu Gazi Husrevbegove biblioteke“. *Anali GHB*, 1982, VII-VAIII, str. 255-63.

- Ibid.: „Najstariji orijentalni rukopisi iz privremenog inventara Gazi Husrevbegove biblioteke u Sarajevu“. *Anali GHB*, 1985, XI - XII, str. 69-74.

- Hasandedić, H.: „Muslimanske biblioteke u Mostaru“. *Anali GHB*, 1972, knj. I, str. 107-112.

- Hasandedić, H.: Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa. Mostar: Arhiv Hercegovine, Sv. 2. 1977. 330 str.

- Hadžiosmanović, L.: „Nekoliko rukopisa iz orijentalne zbirke Zavičajnog muzeja Hercegovine u Mostaru“. *Anali GHB*, 1978, V-VI, str. 181-185.

- Ibid.: „Nekoliko rukopisa iz orijentalne zbirke Provincijalata hercegovačkih franjevacu u Mostaru“. *Anali GHB*, 1982, VII-VIII, str. 161-176.

- *Istorijski arhiv Sarajeva 1948-1978*. Sarajevo: Istorijski arhiv, 1978. 57 s. Str. 11-18: „Osnovni podaci o građi Turskog perioda“.

- Kreševljaković, H.: *Kratak pregled Hrvatske knjige u Herceg-Bosni od najstarijih vremena do danas*. - Sarajevo: Prva hrvatska tiskara Kramarić i M. Raguz, 1912. 53 str.

- Kovačević, B.: „Arhiv Srpske akademije nauka u Beogradu“. Dodatak IX, *Arhivist*, 1957, 3-4, str. CXCIII-CCXVI. Str. 201-212: „Zbirka turskih, arapskih, perzijskih i drugih orijentalnih rukopisa.“

- Mujezinović, M.: *Gazi Husrevbegova biblioteka u Sarajevu*. Sarajevo: Društvo konzervatora BiH, 1968.

- Ibid.: „Tri stara orijentalna rukopisa u jugoslavenskim zbirkama“. *Anali GHB*, 1978, V-VI, str. 205-214.

- Nakičević, O.: „Rukopisna djela bosansko-hercegovačkih pisaca i mislilaca na orijentalnim jezicima koja se čuvaju u biblioteci Sulcemaniji u Istanbulu“. *Anali GHB*, 1982, VII-VIII, str. 223-239.

- Rizvić, I.: „Iluminirani rukopisi u Gazi Husrev-begovoj biblioteci“. *Anali GHB*, 1972, I, str. 75-89.

- Šabanović, H.: *Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima (Bibliografija)*. Sarajevo: „Svjetlost“, 1973, 726, (1) p. Biografsko-bibliografski leksikon bosansko-hercegovačkih pisaca koji su pisali na istočnjačkim jezicima pripremljen na osnovu rukopisnih izvora. Sadrži 139 biografsko-bibliografskih odrednica.

- Šukrić, N.: „Prinove rukopisa u Gazi Husrevbegovoj biblioteci“. *Anali GHB*, 198, VII-VIII, str. 265-71.
- Sokolović, Osman Asaf: „Orijentalne književne starine kod nas“. *Narodna uzdanica, Kalendar za 1940 (19358-1359 po Hidžri)* Godina VIII, str. 229-234.
- Spaho, F.: „Naši narodni nazivi mjeseci u turskim kalendarima iz sedamnaestog vijeka“. *Glasnik Zemaljskog muzeja BiH*, 1934. XVII.
- Spaho, F.: *Arapski, perzijski i turski rukopisi u Hrvatskih zemaljskih muzeja u Sarajevu*. Sv. I. Sarajevo: Državna tiskara, 1942, IX, 107 str.
- Spaho, F.: „Arhiv Orijentalnog instituta u Sarajevu“. *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 1975 (1976), XXV, str. 27-43.
- Trako, S., L. Gazić: „Rukopisna zbirka Orijentalnog instituta u Sarajevu“. *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 1975 (1976), XXV, str. 27-43.
- Trako, S.: „Katalog rukopisa iz medicine, farmakologije i higijene u Orijentalnom institutu u Sarajevu“. P.O. iz: *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 1982-83, XXXII-XXXIII, str. 199-265.
- Trako, S.: *Katalog perzijskih rukopisa*. Sarajevo: Orijentalni institut, 1986. (Posebna izdanja, XII& Vidi prikaz: L. Hadžiosmanović: „Rukopis i nauka“. Odjek, 1987, XL, 15-16, str. 25.
- Traljić, M.: „Orijentalna rukopisna djela domaćih autora u Narodnoj biblioteci Bosne i Hercegovine“. *Bibliotekarstvo*, 1970 XVI, str. 55-064.
- Ibid.: „Prilog bibliografiji o Gazi Husrev-begovoj biblioteci“. *Anali GHB*, 1972, I, str. 159-160.
- Ibid.: „Korištenje fondova Gazi Husrevbegove biblioteke“. *Anali GHB*, 1972, I, str. 154-159. b1 Ibid.: „Hafizi - kutubi Gazi Husrevbegove biblioteke. (Prilog hikstoriji biblioteke). *Anali GHB*, 1978, V-VI, str. 45-54.
- *Vakufname iz Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: Orijentalni institut, 1985.
- Ždralović, M.: „Izvori za proučavaqnje knjižnica arabičkih rukopisa“. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 1979-80 (1985), XXI, 1-4, str. 103-120.
- Ibid.: *Arabički rukopisi Orijentalne zbirke Arhiva JAZU. Katalog Izložbe povodom 120. obljetnice osnutka Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti*. Zagreb: JAZU, 1986.
- Ibid.: *Bosansko-hercegovački prepisivači djela u arabičkim rukopisima*. - Sarajevo: Svjetlost, 1988. 2. knj.

Primjeri opisa rukopisa u štampanim katalogzima

1

المرشد القاصد الى اسنى القاصد « Guide à l'usage de celui qui se dirige vers le but le plus élevé », par Mohamamad ibn Ibrahim ibn Sâ'id al-Ansârî et-Sakhâwî, uortu en 769 de l'hégire (1367-1368 de J. C.). Dans cette petite encyclopédie, l'auteur parle brièvement de toutes les sciences. Chaque notice est suivie de l'indication des ouvrages qui traitent du sujet. Cet ouvrage a été imprimé à Calcutta, dans le vingt et unième cahier de la *Bibliothèque indienne*, et traduit en allemand par M. Haardtöcker (Berlin 1859). Premiers mots de la préface : **المرشد القاصد الى اسنى القاصد على سائر انواع العلوم**. Ms. daté de l'an 779 de l'hégire (1377 de J. C.).

Papier. 69 feuillets. Hauteur, 23 centimètres; largeur, 15 centimètres et demi. 17 lignes par page. — (Supplément de 165.)

Le chapitre sur les fractions fait partie intégrante du traité d'Aloudî.
Ms. o. 522. — II.

De Slane, M. Le Baron: *Catalogue des Manuscrits Arabes de la Bibliothèque Nationale*. Paris: Imprimerie Nationale, 1883. Str. 409.

2

XIV. Astronomija.

علم الفلك

332.

1. رسالة في ذات الكرمي. Astronomiska rasprava o zemaljskoj kruglji (globusu) napisao **Muhamed el-Hamidi**. Ovako počima: **مدعو يا من يدور الفلك**. Dijeli se na uvod i deset odsjeka. Pismo neshija. Datum prepisa ovako bilježi: **تمت الرسالة في تاريخ لو زيد ثلث دور عليها إسكان ربع الميزان مع خمس ربه دوراً وفي تاريخ لو تسعة على قسرين و تاريخ لو زيد ثلث دور عليها إسكان ربع الميزان مع خمس ربه دوراً**. L. 1—7.

2. رسالة في البصيرة و مداركها. Optička rasprava o vidu i o predmetima, koje gleda. Od nepoznata pisca. Ovako počima: **ما من تتاعد من مكاره شدة**. I. 8—9.

Na listu 11. i 12. nekoliko logičkih definicija 12 lista $22\frac{1}{2} \times 16\frac{1}{2}$ cm.

S. Bašagić: *Popis orijentalnih rukopisa moje biblioteke*. Sarajevo: Zemaljska štamparija, 1917. str. 80.

Abu-al-Qasim Ahmad al-Tarāqī احمد التراسق
 fl. in the VIth Muslim century.

عنوان : *Uyūn al-Ḥaqāiq wa-Ḍiyā al-Ṭarāiq*
 الحقائق وأيضاح الطرائق [The Fountains of Truth and
 the Elucidation of Methods]

Copied A.H. 1274 [A.D. 1858].

Fols. 150; 21.4 x 13.5 cm; written surface 15.5-
 16 x 8.8 cm; 15 lines to page; on glazed Eu-
 ropean paper; in naskhi; with catchwords; entries
 in red.

A work on magic and prestidigitation divided
 into thirty chapters.

Beg.: بسم الله ... الحمد لله رب العالمين والصالوة والسلامين

وقد تم عيون الحقائق وإيضاح الطرائق على :
 التمام والكمال والحمد لله على كل حال وصل الله على سيدنا وحبيبتنا
 محمد وآله وصحبه وسلم والحمد لله رب العالمين والله سبحانه
 وتعالى المرجو في حسن الخاتمة تم ٧ ذي الحجة سنة ١٢٧٤ هـ .

MS in good condition; western binding.

Acquired from Brill, Leyden, A.D. 1900.

Cain, V, p. 348; Buxl, I, 1019, II, 378; Berlin
 5567; Rosen 210; Gotha 1274, 2026; Br. Mus.
 Supp. 7841.

Hitti, Ph. et al.: *Descriptive catalogue of the Garret Collection of
 Arabic-manuscripts*. Princeton: Princeton University Press, 1938. str. 299.

309 — 17120 HANAN KATI AL-AQHSANI,
 UYÜL AL-BIKAM FE NİZAM AL-İKLÂN

Lederbd. mit beschädigtem Deckel, angelesen. Die Blätter mit Wasserflecken
 sind vollständig über Deckel gereinigt.

109. III — 32 (21 x 22 cm), 12 Z. (15 x 8 cm). Papier stark gelblich und wenig
 geblät. Umschläge Kastanien, teilweise vokalisiert. Tinte schwarz.

Vorfasszettel Fol. 2b, geschrieben von 'Umar b. al-Kaḥḥān (auch Kaḥḥān)
 im November im J. 1008 H/1600. Über Abschreiber sagt er darüber, daß er keine
 Zeit gehabt habe, auch die türkische Übersetzung auszusetzen.

Anfang türkisch II: أما هذا ناصر قهاره که این منصور ...
 بعد شوه زمان که پادشاه مثل الله ... سلطان قاضی محمد خان ...

Die arabische Text beginnt 2a: حمدك لك اللهم مالك الملك تولى ...
 الملك من ثناء، وتزعم الملك من ثناء (2b) وبعد فان ... كان الامصارى ... يقول
 لنا شاهدت سنة اربع واقف في نظام العالم ...

Enthält:

- 4a الاصل الاول - سبب نظام السلطنة واماها
 6b الثاني - في الخاتمة والاستشارة والرأي والتعبير
 8a الثالث - في وجوب استعمال الات الحرب وقتال وتدمير السكر
 وتحويلهم
 10a الرابع - في اسباب الظفر واليد من الله
 11a الخامسة
 الخاتمة

Schluß IIb: والحمد لله رب العالمين
 لله رب العالمين

Beendet im J. 1004 H. (Dh 14/1004)

Fol. 1—II vno.

Fol. Ia arabische und türkische Notizen, auch aus Tabfün al-mubārim
 und al-Kawakib al-munir (GAL G II 337, G II 147).

Fol. 12—32 verschiedene Exzerpte und Notizen, geschrieben von
 verschiedenen Händen, dabei auch türkische Verse (Fol. 27a—b), die
 dem Sultan Selahudin gewidmet sind. Umschläge Diwanl.

Fol. 28 Notizen religiösen Charakters und Exzerpte. Fol. 29a vno.

Fol. 29b Anfang des Werkes von M. b. M. al-Iskafī Qutbuddin, Murīd
 al-muta'abbih (vgl. Brockelmann, GAL G II 225, S II 312).

Jozef Blaškovič : *Arabische, Türkische und Persische Handschriften
 der Universitätsbibliothek in Bratislava*.

Bratislava: Die Universitätsbibliothek, 1961. str. 231

Komentar djelu al-Fiqh al-akbar, (v. br. 114,4). Napisao Aḥmad b. Ḥasan al-Bayḥādī (= Bejažić), porijeklom iz Bosne, umro 1098/1686.

Brock II, 436,1.

Pisac je ovdje sabrao i srediо u jednu cjelinu djela sa područja akaida koja se pripisuju Abu Hanifi: al-Fiqh al-akbar, al-Fiqh al-abaṣaf, ar-Risāla, Kitāb al-ʿilm i al-Waṣīyya, pa ih prokomentarisao. Ovaj komentar dobio je priznanje kao i njegov autor od njegovih učenik savremenika (al-Muḥbi: al-ʿAlam as-Sāmiḥ, 6, 255, 283; Zāhid-efendi al-Kawjarī: Taḥyīn kaḥibī ʿI-muṣṭarī, 19).

Početak: حامدًا ابن شيد اصول الدين بحركات كتابه المبين

L. 234; 20 X 12. Ta'liq lijep, čitak. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Prve dvije stranice obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom, a ostale jednom širokom crvenom linijom. Papir bijel, glat, povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamentata na koricama.

Prepis dovršen krajem redžeba 1101/1689.

Na početku ima više zapisa, među kojima i zapis da je knjiga kupljena za 26 groša; kratka rasprava o alobodnoj volji (الإرادة)

(المرئنة), komentar uvodu djela Ḥalabi-Ṣaḡir, pisana sve kasnije nevještim rukopisom, te sadržaj.

Na naslovnoj strani je zapis Halla, sina Salihova, iz sela Ošanici, srez Stolac, u kome sâm piše da je ovaj rukopis uvakufio za biblioteku Careve džamije u Sarajevu, 15. šabana 1241/1828.

Iz Sehdi-efendijine biblioteke.

K. Dobrača: *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa*. Svezak I. Sarajevo, Gazi Husrevbegova biblioteka, 1963. str.402

رسالة ربحانة الروح في رسم الساعات على مستوى
السطوح.

توفي الدين محمد ابن معروف دمشق، ٩٩٣هـ/١٥٨٥م.

٢٢ ورقة. الورق رقيق. وصلة بين الأوراق.

١٩×١١ سم. ١٥×١٠ سم. ١١ سطرا. قاعدة الخط
العادي.

أوله: بسم الله... يا من أبرزت عن أفق الإبداع شعور
العقول... فجمعت هذه الرسالة من القواعد... وجمعتها ربحانة
الروح في رسم الساعات على مستوى السطوح وتظلماتها في مقدمة
وثلاثة أبواب...

آخره: إلا أن الاستغناء عن ثاني الأجزاء يمكن كما سيأتي في الرسم
وأما عصر الاستواء.

انظر: برزكلين، ج ٢ ص ١٣٥٨، والمحقق رقم ٢ ص ٤٨٤
كشف الظنون، عمود ٩٤٠.

[مكتبة عيسى اسكندر الحلوف في ١٥ تموز سنة ١٩٢٤، عدد
١٢٥٣].

[رقم التصنيف MS 529.7: I 356 rA سابقاً رقم ٩٩٦]

Y. Hūrī: *al-Maht'āt al-'arabiya al-mawgūda fī maktaba al-gāmi'a al-amirikiya fī Bayrūt*, Bayrūt, 1985. Str. 271

• أنرازی : فخر الدین محمد بن عمر •

• نهاية الایجاز فی درایة الاعجاز فی علوم البلاغة و بیان الاعجاز •

• ۲۱۹ ص ۰۰ ۲۲ سم •

• تاریخ النسخ ۷۰۸ هـ •

• ۱ - الموضوع • (۱) العنوان •

Kataloški listić za rukopise u prijedlogu Hasan 'Abd aš-Šār'ija, Al-Qāhira, 1979. Hasan 'Abd aš-Šaf'i: *Al-I'dada al-fanni li-l-kutub fi-l-maktabat*. Al-Qahira: Dar aš-ša'b, 1979. str. 181.

_____	: عنوان المخطوط
_____	: اسم المؤلف
_____	: اول
_____	: آخره
_____	: نوع الخط
_____	: اسم النسخ
_____	: تاريخ النسخ
_____	: عدد الاوراق
_____	: المسطرة
_____	: المقاس
_____	: وصف النسخة
_____	: X
_____	: المراجع
_____	: الرقم والفن

Uzorak kataloškog listića za rukopise u Egiptskoj nacionalnoj biblioteci

Uzorak opisa rukopisa predloženog od strane
Instituta za arapske rukopise 1980. godine

(اسم الكتاب)

(اسم المؤلف)

(الرقم)

أوله:

آخره:

صفحة المخطوطات

عدد الأوراق:

القطع:

عدد الأسطر:

مقياس الكتاب:

نوع الخط:

تاريخ النسخ: سنة بخط في مدينة

Izvor: *Fuṣūl fi al-maḥtūṭāt*. Ma'īad al-maḥtūṭāt al-'arbiya, 1980. str. 6

Skraćenice u rukopisima:

ص = اصل	اح = احدهما
ش = شرح	بك = بذلك
يق = يقال	تع = تعالى
ف = فائدة	صلعم = صلى الله عليه وسلم
له = بدله	رض = رضي الله عنه
م = معن؛ معروف	رح = رحمة الله
صح = صحيح	حص = حاصل
لايخ = لا يخلو	ح = حنث
هف = هذا خلف	خ = نسخة
مكد = من كل واحد	الخ = الى آخره
ع = موضع - عليه السلام	التس = التسلسل
د = بلد	اه = انتهى
ة = قرية	مع = مرفوع
ج = الجمع - جواب	م = ممنوع
س = سؤال	مق = مقصود
جج = جمع الجمع	انم = لا نسلم
عط = عطف	الش = الشارح
عف = عطف	الظ = الظاهر
مط = مطلقا	بط = باطل
انا = انبأنا - اخبرنا	ن = نسخة اخرى
المط = المطلوب	ن ل = نسخة بدل
ثنا = حدثنا	المص = المصنف
ق = القاموس المحيط	

Redosljed kataloških listića u abecednom nizu

A B C Č Ć D Đ Dž Ğ E F G Ğ H Ħ I J K
Lj M N Nj O P Q R S Š Š T Ṭ Ṭ U V W Y X Z Ž

Vidi i S. Janković: „Transkripcija arapskih riječi i teksta.“ Bibliotekarstvo, 1960, 6, 3, str. 37

Tabela za transkripciju arapskog teksta

Ime slova	Transkripcija (ZDMG)	Obilježje pisma				Broj upotreba	
		Samostalni	Početni	Srednji	Krajnji		
ألف	alif	ā, a, ā, u	ا	أ	آ	آ	3
باء	ba'	b	ب	ب	ب	ب	2
تاء	ta'	t	ت	ت	ت	ت	400
ثاء	tha'	ṯ	ث	ث	ث	ث	200
جاء	ǧim	ǧ	ج	ج	ج	ج	3
حاء	ha'	h	ح	ح	ح	ح	8
خاء	ḫa'	ḫ	خ	خ	خ	خ	600
دال	dal	d	د	د	د	د	4
ذال	ḏal	ḏ	ذ	ذ	ذ	ذ	700
راء	ra'	r	ر	ر	ر	ر	200
زاي	zay	z	ز	ز	ز	ز	7
سين	sin	s	س	س	س	س	90
شين	šin	š	ش	ش	ش	ش	300
صاد	ṣad	ṣ	ص	ص	ص	ص	90
ضاد	ḏad	ḏ	ض	ض	ض	ض	800
طاء	ṭa'	ṭ	ط	ط	ط	ط	9
ظاء	ẓa'	ẓ	ظ	ظ	ظ	ظ	900
عين	'ain	'	ع	ع	ع	ع	70
غين	ǧain	ǧ	غ	غ	غ	غ	1.000
فاء	fā'	f	ف	ف	ف	ف	80
قاف	qaf	q	ق	ق	ق	ق	100
كاف	kaf	k	ك	ك	ك	ك	20
لام	lām	l	ل	ل	ل	ل	30
میم	mīm	m	م	م	م	م	40
نون	nūn	n	ن	ن	ن	ن	90
هاء	ha'	h	ه	ه	ه	ه	8
واو	wāw	w	و	و	و	و	8
یاء	yā'	y	ی	ی	ی	ی	10

Izvor: Teufik Muftić: *Arapsko pismo, razvoj, karakteristike, problematika.* Sarajevo: Orjentalni institut, 1982. Str. 2

Transkripcija arapskih konsonanata i vokala

Konsonanti

Arapsko slovo	Naziv	Naučna transkripcija DMG	Praktična transkripcija
ء	hamza	'	—
ب	bā	b	b
ت	tā	t	t
ث	ṭā	t	s
ج	ǧīm	ǧ	dž
ح	hā	h	h
خ	ḫā	ḫ	h
د	dāl	d	d
ذ	ḏāl	ḏ	z
ر	rā	r	r
ز	zā	z	z
س	sīn	s	s
ش	šīn	š	š
ص	ṣād	ṣ	s
ض	ḏād	ḏ	d
ط	ṭā	t	t
ظ	ẓā	ẓ	z
ع	'ayn	ʿ	—
غ	ǧayn	ǧ	g
ف	fā	f	f
ق	qāf	q	k
ك	kāf	k	k
ل	lām	l	l
م	mīm	m	m
ن	nūn	n	n
و	wāw	w	v
ه	hā	h	h
ي	yā	y	j

Dugi vokali

Arapska grafija	Naučna transkripcija	Praktična transkripcija
ا	a	a
و	u	u
ي	i	i

Kratki vokali

Arapski znak i naziv	Naučna transkripcija	Praktična transkripcija
ا	fatha a	a, e
و	damma u	u
ي	kasra i	i

zvor: S. Janković: *Imena i nazivi iz arapskog. Pravopisne teme IV.* Sarajevo: Institut za jezik, 1980, str. 30.

Primjer jedne rane transkripcije kod nas

Ime slova	Samostalno	Krajnje slovo	Između riječi	Prvo slovo	Izgovara se
Elif	ا	ا	ـ	ا	a
Be	ب	ب	ـ	ب	b
Te	ت	ت	ـ	ت	t
Tse	ث	ث	ـ	ث	ts
Džlm	ج	ج	ـ	ج	dž
Hha	ح	ح	ـ	ح	h
Khi	خ	خ	ـ	خ	ch
Dal	د	د	ـ	د	d
Dzel	ذ	ذ	ـ	ذ	dz
Ri	ر	ر	ـ	ر	r
Ze	ز	ز	ـ	ز	z
Sin	س	س	ـ	س	s
Šin	ش	ش	ـ	ش	š
Ssat	ص	ص	ـ	ص	ss (s)
Dhut	ض	ض	ـ	ض	d, dd
Thi	ط	ط	ـ	ط	t, th
Dzi	ظ	ظ	ـ	ظ	dz
Ain	ع	ع	ـ	ع	grieno
Ghain	غ	غ	ـ	غ	g
Fe	ف	ف	ـ	ف	f
Khuf	ق	ق	ـ	ق	k
Kef	ك	ك	ـ	ك	k
Lam	ل	ل	ـ	ل	l
Mim	م	م	ـ	م	m
Nun	ن	ن	ـ	ن	n
He	ه	ه	ـ	ه	h
Vav	و	و	ـ	و	v
Je	ي	ي	ـ	ي	j

Izvor: Mehmed Handžić: „Arapsko pismo i njegova rasprostranjenost“.

Grafička revija, br. 3 (1939) str. 123.

	Arapski	Osmansko-turski	Persijski (Dari)	Kurdski	Paštu	Urdu
ا (أ)	ʾ	ʾ	ʾ	ʾ ²⁾	ʾ	ʾ
ب	<i>b</i>	<i>b</i>	<i>b</i>	<i>b</i>	<i>b</i>	<i>b</i>
پ	–	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>
ت	<i>t</i>	<i>t</i>	<i>t</i>	<i>t</i>	<i>t</i>	<i>t</i>
ط (ٲ)	–	–	–	–	<i>t'</i>	<i>t'</i>
ث	<u><i>t</i></u>	<u><i>t</i></u>	<u><i>t</i></u>	–	<u><i>t</i></u>	<u><i>t</i></u>
ج	<i>ǧ</i>	<i>ǧ</i>	<i>ǧ</i>	<i>ǧ</i>	<i>ǧ</i>	<i>ǧ</i>
چ	–	<i>č</i>	<i>č</i>	<i>č</i>	<i>č</i>	<i>č</i>
ع	–	–	–	–	<i>c</i>	–
غ	–	–	–	–	<i>c'</i>	–
ح	<i>ħ</i>	<i>ħ</i>	<i>ħ</i>	<i>ħ</i>	<i>ħ</i>	<i>ħ</i>
خ ³⁾	<u><i>ħ(h)</i></u>	<u><i>ħ(h)</i></u>	<u><i>ħ(h)</i></u>	<u><i>ħ(h)</i></u>	<u><i>ħ(h)</i></u>	<u><i>ħ(h)</i></u>
د	<i>d</i>	<i>d</i>	<i>d</i>	<i>d</i>	<i>d</i>	<i>d</i>
ڌ (ڌ)	–	–	–	–	<i>d'</i>	<i>d'</i>
ذ	<u><i>d</i></u>	<u><i>d</i></u>	<u><i>d</i></u>	–	<u><i>d</i></u>	<u><i>d</i></u>
ر	<i>r</i>	<i>r</i>	<i>r</i>	<i>r</i>	<i>r</i>	<i>r</i>
ړ (ړ)	–	–	–	–	<i>r'</i>	<i>r'</i>
ړ (ړ)	–	–	–	<i>ř</i>	–	–
ز	<i>z</i>	<i>z</i>	<i>z</i>	<i>z</i>	<i>z</i>	<i>z</i>
ڙ	–	–	–	–	–	<i>ž</i>
ڙ	–	<i>ž</i>	<i>ž</i>	<i>ž</i>	<i>ž</i>	<i>ž</i>

	Arapski	Osmański-turanski	Persijski (Dari)	Kurdski	Paštu	Urdu
س	s	s	s	s	s	s
ش	š	š	š	š	š	š
نی	—	—	—	—	ś	—
ص	ṣ	ṣ	ṣ	—	ṣ	ṣ
ض	ḍ	ḍ	ḍ	—	ḍ	ḍ
ط	ṭ	ṭ	ṭ	—	ṭ	ṭ
ظ	ẓ	ẓ	ẓ	—	ẓ	ẓ
ع	ʿ	ʿ	ʿ	—	ʿ	ʿ
غ	ġ	ġ	ġ	ġ	ġ	ġ
ف (ب)	f	f	f	f	f	f
پ (ب)	v	—	—	—	—	—
ق (ف)	q	q	q	q	q	q
ك	k	k	k	k	k	k
گ (ق)	—	g (ñ)	g	g	g	g
ل	l	l	l	l	l	l
ل	—	—	—	ɮ	—	—
م	m	m	m	m	m	m
ن	n	n	n	n	n	n
ن (ن)	—	—	—	—	ṇ	ṇ
و	w	w	w	w	w	w
ه	h	h	h	h	h	h
ی ٤)	y	y	y	y	y	y

Izvor: Verein Deutscher Bibliothekare. *Transliteration der Sprachen die mit dem arabischen Alphabet geschrieben werden*. München, 1976. str. 1-2.

SUMMARY

THE BASIS FOR CATALOGING OF ARABIC MANUSCRIPTS

At present the largest collections of Islamic manuscripts in Bosnia and Hercegovina are preserved in Gazi Husrevbeg Library and Oriental Institute of Sarajevo (Ten and five thousand respectively). Considerably smaller, but still valuable, number of these manuscripts are located in the National and University Library and Historical Archives of Sarajevo. Until now these collections were only partially catalogued and as such didn't serve their users well.

Due to this fact for sometime now the need was felt for devising rules for their proper cataloguing in order to make them more accessible to the scientific community.

Taking into consideration the urgency of the matter, in this paper an attempt was made to present some practical solution to many-sided problems involved in the cataloguing of Arabic manuscripts.